

Het woord bij de daad

Kennisontwikkeling in de praktijk

Antal Posthumus en Nienke Onkenhout ■

In 2008 maakten tien gemeenten ook audiovisuele verslagen van vergaderingen. Dat aantal is sindsdien explosief gegroeid. Gemeenteraden, waterschappen, Provinciale Staten en de Tweede Kamer gebruiken deze vorm van verslaglegging nu. Vanzelfsprekend is er veel aandacht voor de duurzame toegankelijkheid van audio- en videoverslaglegging en de noodzaak dit in beleid en uitvoering te vatten. De laatste jaren is veel kennis opgedaan. We schetsen twee projecten om ook anderen te inspireren om aan de slag te gaan met AV-materiaal.

a

Het betreft het AV-materiaal van de Tweede Kamer. Dat is archiefwaardig en gewaardeerd voor 'blijvend te bewaren' in toegankelijke en geordende staat.¹ De organisatie geeft hier samen met het Nationaal Archief (NA) en het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid² (BeNG) invulling aan. In 2017 start een aansluittraject van de Tweede Kamer op het e-Depot van het Nationaal Archief, dat voortbouwt op lessen uit eerdere pilotprojecten van de drie organisaties.³

Terwijl deze pilots liepen, voerde Archief 2020 het project 'Videoverslaglegging duurzaam toegankelijk' uit, waarin decentrale overheden pionierden met audiovisueel materiaal. Een interessant bijkomend element daar, is dat met externe leveranciers werd gewerkt. De eindrapportage verscheen in oktober 2016.

Alles bij elkaar heeft dit veel concrete, voor iedereen bruikbare handvatten en aanbevelingen opgeleverd. Hoe kun je daar zelf vandaag mee aan de slag? En wat zijn de volgende uitdagingen die we oppakken?

Waarom audiovisueel?

Steeds meer vertegenwoordigende organen zenden hun vergaderingen live uit, of willen dat gaan doen. De belangrijkste redenen:

- Burgers meer betrekken bij het openbaar bestuur, door raadsinformatie laagdrempelig toegankelijk te maken.
- Uitzenden en aanbieden van vergaderingen via de website van leveranciers van videoverslaglegging is (initieel) relatief goedkoop.
- Leveranciers kunnen ook notulen leveren en video's én vergaderdocumenten doorzoekbaar maken en opslaan.

Aansluittraject Tweede Kamer

Vanaf vergaderjaar 2015/2016 biedt de Tweede Kamer de *Handelingen* niet meer ingebonden in boekvorm aan het Nationaal Archief aan, maar alleen digitaal.

In het aansluittraject worden de digitale *Handelingen* overgebracht naar het Nationaal Archief en wordt de

AV-verslaglegging uitgeplaatst⁴ bij Beeld en Geluid, zodat de archieven blijvend duurzaam opgeslagen worden en openbaar toegankelijk zijn. Bovendien blijft met deze werkwijze de relatie tussen documenten en AV-materiaal geborgd en wordt deze zelfs gelegd waar die eerder ontbrak.

Belangrijk bij deze casus is het borgen van de procedures en techniek van de uitplaatsing/overbrenging. Daardoor kunnen ook andere archiefinstellingen die gebruik maken van het e-Depot van het Nationaal Archief, profiteren van de samenwerking met Beeld en Geluid. Nationaal Archief en archiefvormers kunnen daardoor in de toekomst de projectaanpak, beleidskaders en de producten en diensten hergebruiken.⁵

Zicht op de impact

In de tweede helft van 2016 is, voorafgaand aan het aansluittraject met de Tweede Kamer, een impactanalyse afgerond. De resultaten zijn opgenomen in een projectplan voor het nieuwe project.

Het globale einddoel daarvan is dat, op basis van uitplaatsing, de audiovisuele verslagen van de plenaire vergaderingen van de Tweede Kamer inclusief metadata bij Beeld en Geluid 'instromen' en dat op basis van overbrenging de schriftelijke verslagen inclusief metadata bij het Nationaal Archief in het e-Depot komen. De schriftelijke verslagen zijn beschikbaar via een online doorzoekbare inventaris, voorzien van een linkje waarmee de gekoppelde audiovisuele streamingfile in de catalogus van Beeld en Geluid wordt aangeroepen en is af te spelen via de browser van de gebruiker (afhankelijk van het gekozen formaat).

Cruciaal in de impactanalyse was het onderzoek in welke mate het te ontvangen archief aansluit op de normen van het Nationaal Archief. Dat onderzoek werd uitgevoerd door een team met medewerkers van de drie organisaties. Aan de hand van een representatieve dataset (een klein deel van het over te brengen archiefblok) van de archiefvormer, is geanalyseerd op welke zaken het archief afweek op onder andere de aspecten geordendheid archief, techniek (van export tot opnemen in het e-Depot), preservatie en ontsluiten.

Een uitdaging daarbij was dat niet voor alle zaken de norm voor digitaal archief al helemaal helder is. Maar eerdere aansluittrajecten (bijvoorbeeld ministeries op het e-Depot), hebben al veel bijgedragen aan verbeteringen van het aansluitproces en aan het opstellen en verbeteren van de normkaders van het Nationaal Archief.⁶

De volgende stap

De 'neerslag' van de Tweede Kamer-vergaderingen is voor een beperkt deel hybride en de digitale *Handelingen* zijn opgemaakt in xml-formaat. Om deze te presenteren op de website overheid.nl of in de opmaak van de in boekvorm ingebonden versie, is een transformatie nodig. Ook is de structuur van de xml van de *Handelingen* heel fijnmazig en rijk aan informatie.

Daarmee hebben we al wat uitdagingen te pakken: het xml-bestand heeft geen eenduidige presentatieweergave. Op het moment dat de data bij het Nationaal Archief instroomt, moet duidelijk zijn wat de definitieve digitale versie is van het gecorrigeerde en publicabele vergaderverslag. Omdat het bronmateriaal zo rijk is zal niet alles direct kunnen 'landen' in een 'mapping' op ToPX, het standaard metadataschema van het e-Depot.⁷

Uitdaging

Ook op procesniveau staan de drie organisaties voor een uitdaging: de doorlooptijd tot vaststelling van de definitieve, gecorrigeerde versie van het schriftelijke vergaderverslag is gemiddeld twee weken en het audiovisuele materiaal is direct beschikbaar. Met andere woorden: voor deze specifieke casus past het Nationaal Archief het 'overbrengingsparadigma' van 20 jaar aan (naar vervroegde overbrenging) vanwege de gefragmenteerde en bijna 'real time' aanlevering van het schriftelijke én audiovisuele archiefmateriaal.

Een andere puzzel is de koppeling tussen schriftelijk verslag (bij het Nationaal Archief) en het audiovisueel verslag (bij Beeld en Geluid), te baseren op een uniek identificatiekenmerk (UID). Dat is noch in de xml van de *Handelingen*, noch bij het audiovisuele bestand aanwezig. En idealiter is deze 'linking pin' ook een 'persistent identifier'.⁸

Antal Posthumus. Beeld: Jeroen Jansen Fotografie.

Nienke Onkenhout. Beeld: Jeroen Jansen Fotografie.

Vijf aanbevelingen

Belangrijk onderdeel van het Archief 2020-project 'Videoverslaglegging duurzaam toegankelijk' waren de pilots van Schiedam en Delft, en van Den Helder. De eerste leverde een volledig in het e-Depot gearchiveerde én permanent toegankelijke raadsvergadering op; het rapport beschrijft dit uitgebreid. In de pilot in Den Helder is een hele serie vergaderingen in het e-Depot opgenomen en is veel kennis opgedaan over de metadatering. Het eindrapport heeft vijf aanbevelingen opgeleverd, inclusief een stappenplan waar griffiers en de hen ondersteunende informatieprofessionals, archiefinstellingen en leveranciers concreet mee aan de slag kunnen. Het betreft:

- blijvende bewaring van videoverslagen;
- contracten (eigendom en overdracht van videoverslagen inclusief metadata);
- metadatering;
- opslagformaten;
- beheer op termijn.

We roepen iedereen op om zelf met het al geleerde aan de slag te gaan, samen met alle betrokkenen in de eigen organisatie. Probeer niet eerst op papier de ideale situatie te bereiken en voor de perfecte oplossing te gaan, met als risico: verzanden in eindeloze discussies. Start ook niet met een te omvangrijk project dat allerlei 'bijkomende zaken' regelt maar dat de uitgangssituatie niet verbetert. Want juist daar reikt het Archief 2020-rapport bouwstenen aan om tot een degelijk bouwwerk te komen!

Leveringsvoorwaarden

Begin bijvoorbeeld met een verkenning van één of twee aanbevelingen. Vergelijk (al dan niet in samenwerking met de afdeling Inkoop) de leveringsvoorwaarden van het contract voor het raadsinformatiesysteem met de bevindingen en aanbevelingen uit het Archief 2020-rapport op dit vlak. De conclusie op basis van een analyse van enkele contracten van gemeenten met leveranciers van raadsinformatiesystemen loog er niet om: 'In de geanalyseerde contracten worden de rechten van de gemeenten om vrijelijk te beschikken over de opgenomen

>>

Vindbaarheid in platte tekst ...

Vindbaarheid in video...

Links een woordelijk verslag uit de officiële Handelingen, rechts na verrijking met metadata. Door metadata toe te voegen, wordt de video doorzoekbaar.

- >> videoverslagen en overige informatie van de website ernstig beperkt. Dit heeft grote gevolgen voor het archiveren en openbaar houden van raadsinformatie.⁹ Een les waar anderen die een contract gaan sluiten of herzien veel baat bij kunnen hebben!

Metadata

Een andere mogelijkheid: onderzoek binnen je organisatie of de (aanwezigheid en inrichting van) metadata in het raadsinformatie-systeem matcht met de geldende standaard voor de decentrale overheid, het Toepassingsprofiel Metadatering Lokale Overheid (TMLO). Een complete mapping is daarvoor nog niet nodig. Trek wel altijd samen op met een deskundige van een streekarchief of regionaal historisch centrum, bijvoorbeeld de adviseur digitale informatievoorziening. En: betrek de leverancier zo vroeg mogelijk. Het rapport vermeldt overigens nog eens expliciet waartoe metadata dienen en adviseert dringend het TMLO vooral te gebruiken: 'Het structureren van informatie bij de creatie van digitale verslagen is essentieel voor de toegankelijkheid en uitwisselbaarheid van de data. Voor archivering en overdracht [...] ook van videoverslagen – zal een metadataschema op basis van het TMLO moeten worden ingericht.'¹⁰ Tot een vergelijkbare krachtige aanbeveling kwam de Pilot Open Raadsinformatie al.¹¹ Deze uitdagingen zijn vergelijkbaar met die in het aansluittraject met de Tweede Kamer: welke aggregatieniveaus zijn er, welke metadata zijn aanwezig, welke moeten eventueel nog worden toegevoegd? Hoe ga je om met een rijk xml-bestand: neem je dat op als apart bestand met eigen metadata of voeg je het in de structuur van TMLO? Wat is eigenlijk het te archiveren informatieobject?

Deel, vraag, doe!

Het zal duidelijk zijn: duurzaam toegankelijk houden van digitaal audiovisueel archiefmateriaal, al dan niet gekoppeld aan de bijbehorende schriftelijke digitale informatie, heeft een grote impact op inhoud, techniek en organisatie van de informatiehuishouding. Het waarborgen ervan is een nieuwe vorm van dienstverlening; beleid en standaarden zijn er nog niet. Het loont daarom om samen te werken én kennis te delen. Zo plukken de vruchten van de inspanningen van koplopers die men zelf, in eigen initiatieven, weer verder kan brengen. In het kader van de kennisfunctie voor de archiefsector is het belangrijk om ontwikkelingen goed en actief te volgen. Laten we elkaar informeren, adviseren en helpen. We staan steeds weer

voor nieuwe en uitdagende puzzels, maar gaan stap voor stap vooruit. Op <https://informatie2020.pleio.nl> is een plek gecreëerd waar iedereen zijn of haar kennis kan delen én vragen kan stellen: het Kennisplatform Informatiehuishouding Overheden. De in dit artikel genoemde publicaties, bronnen en sites vind je er al terug. We hopen dat ook jij wilt meehelpen om onze collectieve kennis te vergroten. Ga zelf aan de slag, stel vooral ook vragen en deel je kennis met anderen. Dan worden we samen wijzer. ■

Noten

1. Deze collectie is de grootste in zijn soort in Nederland (1 vergaderuur = 30 gigabyte).
2. Het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid is het mediaarchief van Nederland, het grootste in Europa.
3. Zie: 'Eindrapport pilot instroom Tweede Kamer'.
4. Uitgeplaatste archieven zijn archieven die door een zorgdrager in het e-Depot van het NA geplaatst zijn en waarbij het beheer van deze archieven wordt overgedragen, maar de zorgdrager verantwoordelijk blijft (bron: Producten- en Dienstencatalogus Archiefdiensten voor departementen, versie 1.0, 18 augustus 2015).
5. Ervaringen en de 'lessons learned' die binnen de samenwerking tussen NA en BenG worden opgedaan, worden ook via het NDE-netwerk (Netwerk Digitaal Erfgoed) gedeeld.
6. In elk aansluittraject leren we als organisatie. Een voorbeeld van een document dat aangescherpt is door 'learning by doing' is het document: Voorwaarden Export v1.2.
7. Zie de pilot Schiedam: 'Videoverslaglegging duurzaam toegankelijk' (27 oktober 2016), p. 40/41 (vgl. met de aanpak in de pilot van Den Helder, waarvan de resultaten later in 2017 gepubliceerd zullen worden).
8. NDE Projectplan Persistent Identifiers (september 2015).
9. 'Videoverslaglegging duurzaam toegankelijk' (27 oktober 2016), p. 21. Zie ook de recente verkenning van de provincie Noord-Brabant: 'Onderzoek gebruik audio- en videonotulen door gemeenten' (2016), p. 5.
10. 'Videoverslaglegging duurzaam toegankelijk' (27 oktober 2016), p. 26.
11. 'Pilot Open Raadsinformatie' (Open State Foundation 2015), p. 14.

Antal Posthumus ■ adviseur Recordkeeping bij het Nationaal Archief.
Nienke Onkenhout ■ medewerker Kennis & Advies bij het Nationaal Archief.